

TADEUSZ SZUMLICZ

Spółeczna rola ubezpieczeń: podstawy polityki ubezpieczeniowej

Ubezpieczenie jest szczególną metodą zarządzania ryzykiem, którą wykorzystują do sfinansowania skutków zaistnienia ryzyk nie tylko przedsiębiorstwa, ale też gospodarstwa domowe. Odrębne znaczenie ma w tym przypadku udział państwa, które poprzez odpowiednie regulacje może wpływać na zarządzanie ryzykiem tą metodą, biorąc pod uwagę fakt, że ochronę ubezpieczeniową cechuje szczególnie solidaryzm związany z organizowaniem i obsługą wspólnot ryzyka. Najistotniejsze cechy metody ubezpieczenia to:

- finansowanie składkowe,
- odpowiednia (aktuarialna) kalkulacja składek,
- ustalenie składki na podstawie oceny ryzyka (*underwriting*),
- finansowy wyraz straty,
- terminowość świadczenia.

Spółeczne znaczenie korzystania z ubezpieczeń jest nie do przecenienia. W polityce społecznej, która – z natury rzeczy – zakłada redystrybucję dochodów, głównie w postaci przymusu podatkowego, ale też dobrowolnych darowizn, atrakcyjność ochrony ubezpieczeniowej należy wiązać z losowością redystrybucji dochodów, czyli – obrazowo mówiąc – zamianą niepewnej dużej straty na małą pewną „stratę”, w postaci składki ubezpieczeniowej. Ten rodzaj redystrybucji dochodów powinien – jak się wydaje – zyskiwać coraz większą akceptację społeczną.

Z uwagi na obecną i przyszłą rolę ubezpieczeń w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski konieczne jest prowadzenie polityki (pro)ubezpieczeniowej, oddziałującej zarówno na stronę popytową, jak też stronę podażową rynku ubezpieczeniowego.

Po stronie popytowej – obecnie ważniejszej dla rozwoju rynku – polityka taka wymaga ustosunkowania się do sposobu upowszechnienia ochrony ubezpieczeniowej, co wiąże się najogólniej z wyborem między rozszerzaniem przymusu ubezpieczania a tworzeniem zachęt do dobrowolnego korzystania z ochrony ubezpieczeniowej. Problem ten powinien też być rozpatrywany w kontekście konstrukcji systemu zabezpieczenia społecznego, z uwzględnieniem poziomu bezpieczeństwa socjalnego zapewnianego przez część bazową systemu i uzyskiwanego również z części dodatkowej systemu. Pole dla

dodatkowej ochrony ubezpieczeniowej poszerza się wraz ze zmniejszaniem się zapewnianego przez państwo zakresu zabezpieczenia i rosnącym pożądanym poziomem bezpieczeństwa socjalnego. Precyzyjne określenie funkcji i zakresu części publicznej zabezpieczenia (bazowej, finansowanej przede wszystkim według zasady zaopatrzeniowej z podatków i funduszy budżetowych) oraz części publiczno-prywatnej zabezpieczenia (dodatkowej, finansowanej według zasad ubezpieczeniowych, ale z zastosowaniem preferencji podatkowych dla korzystania z ubezpieczeń prywatnych) pozwoliłoby z pewnością na:

- pobudzenie inicjatywy rodzinnych gospodarstw domowych w celu osiągnięcia wyższego standardu bezpieczeństwa socjalnego,
- zwiększenie bezpieczeństwa socjalnego poprzez realną ochronę ubezpieczeniową.

Istotnym problemem stają się zatem zwolnienia podatkowe. Zasadnicza jest w tym przypadku następująca teza: jeżeli państwo nie jest w stanie zapewnić odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa socjalnego (zwłaszcza zdrowotnego i emerytalnego), to nie powinno opodatkowywać wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe w celu podniesienia tego poziomu.

Znaczenie ochrony ubezpieczeniowej sprawia, że zakłady ubezpieczeń są zaliczane do grona instytucji zaufania społecznego. Świadczą o tym specjalne rygory prowadzenia działalności ubezpieczeniowej po stronie podaźowej rynku, których odpowiednie stosowanie jest też elementem polityki (pro)ubezpieczeniowej. Zaufanie do ubezpieczycieli, które stanowi ważny warunek dalszego rozwoju rynku ubezpieczeniowego, rośnie z roku na rok. Powinno ono wynikać nie tyle z coraz częstszego uwzględniania w działaniach ubezpieczycieli zasady społecznej odpowiedzialności biznesu, ile promocji i finansowania działań edukacyjnych.

Dla dobrego funkcjonowania rynku ubezpieczeniowego ważna jest też sprawna reprezentacja interesów ubezpieczonych, której instytucjonalizacja nie może pozostawać poza prowadzeniem polityki (pro)ubezpieczeniowej.

Konferencja:
„Rola ubezpieczeń w gospodarce narodowej”
Społeczna rola ubezpieczeń
podstawy polityki ubezpieczeniowej

prof. dr hab. Tadeusz Szumlicz
Szkoła Główna Handlowa
w Warszawie

Zakres prezentacji

- 1. Cechy charakterystyczne metody ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem**
- 2. Polityka (pro)ubezpieczeniowa zachęcająca do korzystania z ochrony ubezpieczeniowej**
- 3. Zakład ubezpieczeń jako instytucja zaufania społecznego**

Cechy charakterystyczne

1. Cechy charakterystyczne metody ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem (w systemie zabezpieczenia społecznego)

Cechy charakterystyczne

zasady zabezpieczenia	źródło finansowania	charakter uprawnień do świadczenia
Zaopatrzeniowa	podatek – fundusze budżetowe	uprawnienie obywatelskie
Ubezpieczeniowa	składka – fundusze ubezpieczeniowe	uprawnienie członka wspólnoty ryzyka
Filantropijna	darowizna – fundusze charytatywne	możliwość uzyskania wsparcia

Cechy charakterystyczne

Modelowe zasady w konstruowaniu systemu zabezpieczenia społecznego

Trzeba odróżniać zabezpieczenie:

- zaopatrzeniowe
- ubezpieczeniowe
- filantropijne

Dwa pytania, dwie odpowiedzi

Co reformujemy?
Zabezpieczenie społeczne

Jak reformujemy?
Z zastosowaniem zasady ubezpieczeniowej?

Źródło: opracowanie własne

- Cechy charakterystyczne**
- Cechy charakterystyczne zastosowania metody ubezpieczenia:
- finansowanie składkowe
 - odpowiednia (aktuarialna) kalkulacja składek
 - ustalenie składki na podstawie oceny ryzyka (underwriting)
 - finansowy wyraz straty
 - terminowość świadczenia

Cechy charakterystyczne

Cechy charakterystyczne zastosowania metody ubezpieczenia (obrazowe określenie):

zamiana wielkiej niepewnej straty na małą pewną stratę

Cechy charakterystyczne

Cechy charakterystyczne zastosowania metody ubezpieczenia:

losowa redystrybucja dochodów

Pytanie

Jaka polityka ?

Oparta na przymusie ubezpieczenia?

czy

Oparta na zachętach do dobrowolnego korzystania z ubezpieczeń?

Polityka (pro)ubezpieczeniowa

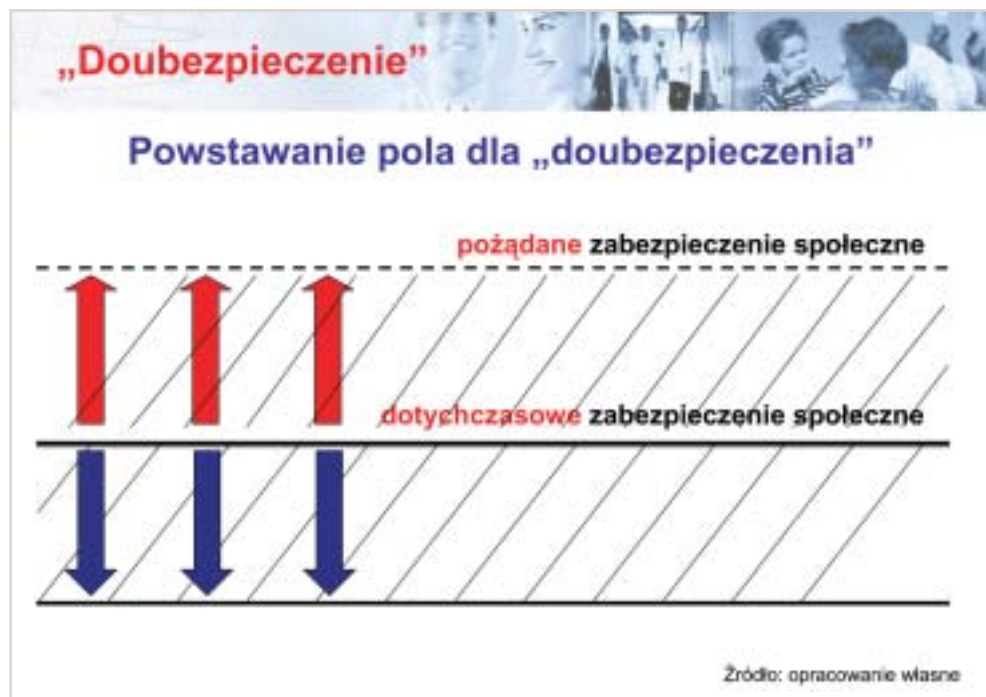
2. Polityka (pro)ubezpieczeniowa zachęcająca do korzystania z ochrony ubezpieczeniowej

Tabela

Indywidualne ubezpieczenia życiowe według liczby czynnych polis i wartości przypisanych składek w 2005 r. i 2007 r.

Grupy	Rodzaj ubezpieczeń życiowych	udział (w proc.) według:			
		liczby czynnych polis		wartości przypisanych składek	
		2005	2007	2005	2007
1	na życie	38,9	30,5	27,7	16,2
2	posagowe, zaopatrzenia dzieci	8,4	5,8	2,0	1,0
3	na życie z funduszem kapitałowym	51,6	62,6	63,7	78,9
4	rentowe (annuity)	1,1	1,1	0,3	0,3
5	wypadkowe i chorobowe (opcje)	-	-	6,3	3,6
	Razem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNUIFE oraz KNF.

Rozwiązania zaopatrzeniowo-ubezpieczeniowe (publiczno-prywatne)

Systemowe połączenie:

- zasady zaopatrzeniowej (klarowne, zaopatrzeniowe gromadzenie środków publicznych)

oraz

- zasady ubezpieczeniowej (konsekwentne zastosowanie zasad ochrony ubezpieczeniowej, o różnym zakresie zabezpieczenia świadczeń).

„Doubezpieczenie”

„Doubezpieczenie”

w odniesieniu do realnego zabezpieczenia społecznego (system zapewnia relatywnie wyższą ochronę gorzej sytuowanym)

Zalety

- pobudzenie inicjatywy rodzinnych gospodarstw domowych w celu osiągnięcia wyższego standardu bezpieczeństwa socjalnego
- zwiększenie bezpieczeństwa poprzez ochronę ubezpieczeniową

„Doubezpieczenie”

„Doubezpieczenie społeczne”

Problem opodatkowania:

- jeżeli państwo nie jest w stanie zapewnić odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa socjalnego (zwłaszcza zdrowotnego i emerytalnego), to nie powinno opodatkowywać wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe w celu podniesienia tego poziomu

Problem prywatyzacji

Problem „prywatyzacji”:

- od strony popytu
- od strony podaży
- z punktu widzenia mechanizmów i instytucji pośredniczących

Zakład ubezpieczeń

3. Zakład ubezpieczeń jako instytucja zaufania społecznego

Zakład ubezpieczeń

Postrzeganie zakładu ubezpieczeń jako instytucji zaufania społecznego

Zakład ubezpieczeń

Podstawy uznania zakładu ubezpieczeń za instytucję zaufania społecznego:

- zezwolenie na działalność
 - nadzór nad działalnością
 - gwarancje dla ochrony.
- Znaczenie instytucjonalnej reprezentacji interesów ubezpieczonych
 - Zakład ubezpieczeń jako Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych

„Social Responsibility of Business”

czy

Udział w edukacji ubezpieczeniowej?

(nie zasada: „ubezpieczenia się sprzedaje”,
ale zasada: „ubezpieczenia się kupuje”)

Zakład ubezpieczeń

Kształtowanie wizerunku zakładu ubezpieczeń jako instytucji zaufania społecznego

- Zaufanie konsumentów do firm ubezpieczeniowych (wśród respondentów, którzy mieli zdanie)
- Dane dla firm „życiowych”:
w 2003 r. – 39%; w 2005 r. – 43%; w 2007 r. – 49%.
- Dane dla firm „majątkowych”:
w 2003 r. – 27%; w 2005 r. – 28%; w 2007 r. – 34%.